

מראי מקומות- בבא מציעא י"א

בתקנת חז"ל בזה, וכיון דמאיזה טעם שהוא היו צריכין לתקן אצל הקטנה, תקנו ג"כ אצל הקטן, או לא. ומאן דס"ל דלא ילפי, ס"ל דכיון דאי"צ לתקן אלא לקטנה, א"כ לא תקנו גם לענין קטן.

(ד) **ואמר זכתה לי שדי, זכתה לו- כ' תוס' דנראה** דזהו אפי' אם לא אמר זכתה לי זכה לו שדהו, וכמו דאמרי' לעיל (י.) דכיון דתקנו רבנן דד' אמות מהני, אפי' אם לא אמר כן מהני. אולם ע' **בנמוקי יוסף** (ה. בדפיו) שהביא מהר"ן דחולק על זה, וס"ל דדוקא אם אומר כן, דכיון שצבי וגוזלות הללו מהלכים הם, א"כ כל שהוא מתעורר לקנותם, משתמרים הם לו, כיון דאי רץ אחריהן מגיען, וסיים שכן דברי הרמב"ם. וכ' **הכסף משנה** (גזילה י"ז, ח') דמש"כ וכן דברי הרמב"ם אינו מחוור, שהרי לטעמו של הר"ן, דוקא בהני שהם מהלכים, הוא דבעי דלימא זכתה לי שדי, אבל במציאה שאינה מהלכת כלל, אפי' לא אמר הכי קני. משא"כ לדעת הרמב"ם, אפי' במציאה שאינה מהלכת צריך שיאמר זכתה לי שדי, שהרי הרמב"ם סתם וכ' דצריך שיאמר, ולא חילק בזה כלל.

(ה) **והוא שנומד בצד שדהו- פרש"י**, דעכשיו היא משתמרת על ידו. אולם ע' **ברא"ש** (ל"א) שכ' דהיכא דאין שדהו משתמרת, אנן סהדי שאין הוא רוצה שיהי' חפציו ביד שליח שאין משתמר בידו, "הלכך מטעם יד קנה, הלכך בעינן דומיא דיד בסמוכה לה". וא"כ, נמצא דמה שצריך להיות עומד בצד שדהו, אי"ז משום דעי"כ נמצא דשדהו משתמר, אלא דקונה מטעם יד (וגזזה"כ הוא דיד דצריך להיות דומה ליד, דהיינו דסמוכה לו).

(ו) **עומד בצד שדהו- כ' הריטב"א**, "פי' בצד ממש, ואפי' חוצה לו, דכיון דמשתמר לדעתו, סברא הוא דכך הוא מצדה כמו מתוכה". וכ' דהוצרך לפרש כן, משום דראה מי שפי' דעומד בצד שדהו היינו בצד א' של שדהו, דהיינו בתוכה ממש. וע' **בית מאיר** (אה"ע קל"ט, א') דדייק כן גם מהטור, דצריך להיות

(א) **מר סבר ילפי' מציאה מגט- הק' המהרש"א** מהדו"ב, למה צריך המצא תמצא לרבות שיש חצר לענין גניבה, נילף מגט דהוי כידה. ותי' דאי לאו דכתיב המצא תמצא, לא היינו ילפי' ממון מגט, אבל כיון דכבר נתרבה חצר לענין גניבה, א"כ שפיר יש ללמוד מגט דגדר של חצר הוא מטעם יד [לכאור' דהו"ל גילוי מלתא בעלמא ולא ילפותא ממש].

(ב) **ומר סבר לא ילפי'- פרש"י**, לא ילפי' ממונא מאיסורא, וילפי' מאם המצא תמצא, ואיכא למימר דשליחות הוא, ומשום דאין שליח לדבר עבירה איצטרך למכתב התם. וכ' **המהרש"א** דרש"י כ' כן לשיטתו (סוף י:), דכ' דמה חצר משום שליחות הוא לא צריך קרא, ולכך הוצרך לומר דמה דצריך קרא דאם המצא תמצא, היינו משום דצריך לחדש דחצר מהני אף במקום עבירה, ולא אמרי' אין שליח לדבר עבירה. אולם הק' **רעק"א** (בגלה"ש), דאם מסברא לא ידעי' דלא שייך אין שליח לדבר עבירה בחצר, ולכן צריך קרא, א"כ מהכ"ת באמת דזהו הדרשה, דלמא בא התורה לומר דבאמת אין שליח לדבר עבירה גם בחצר, ומה דהתורה ריבתה חצר לגניבה, היינו בתורת יד, ויהי' צריך להיות עומד שם בצד חצירו, והניח בצ"ע. ותי' **הרש"ש** דחזינן בש"ס דכל היכא דאפשר לומר דאיתרבי משום שליחות, לא אמרי' דאיתרבי משום יד, ורק בגט הי' מוכרח לומר דאיתרבי משום יד, משום דלשליחות לא הי' צריך קרא, וכמש"כ רש"י לעיל.

(ג) **ומר סבר לא ילפי' קטן מקטנה- תמה הנחלת** דוד (י: ד"ה ובאמת), איך שייך לחלק בין קטן לקטנה, דבשלמא לענין ממון ואיסור, איכא סברא דממונא מאיסורא לא ילפי', אבל מה שייך לומר כן בקטן וקטנה. ומזה הוכיח מש"כ שם דכל הנידון הוא רק מדרבנן, דמדאורייתא ודאי אין חצר כיד לענין ממונות, אלא דלענין גט חידוש התורה שיהי' החצר כדין יד. וע"ז תקנו חכמים דגם לענין ממון צריך להיות חצר של הקטנה כיד, דאל"כ יהי' חוכא וטלולא. וע"ז פליגי בקטן, האם היו צריכים גם לתקן בשבילו, דאין סברא לחלק

(ט) **אבל בעיר, אפי' זכור ולבסוף שכוח הויה שכחה- פרש"י**, דמה דבעינן ששכח הבעה"ב הוא רק היכא דהבעה"ב בשדה, אבל היכא שהוא בעיר, אי"צ שכחה שלו, דהא שכחת פועלים ג"כ חשיב שכחה. וע' בתוס' רעק"א (פאה ה', ז) שהק' על מש"כ הרע"ב שם כפרש"י כאן, דהא לכאור' מהסוגיא לא משמע כן, דאי' אבל בעיר אפי' זכור ולבסוף שכוח אין שכחה, דמשמע דעכ"פ בסוף צריך שכחת בעה"ב, והביא שכ"כ השטמ"ק בסוגיין בשם הר"ן והמהר"י אבוהב.

(י) **מעשה בר"ג וזקנים, וכו'- נח' רש"י ותוס'** בביאור הא דר"ג בא עכשיו להפריש מעשרותיו. רש"י פי' (כאן, וביתר ביאור בקידושין (כו:)) דמיירי דר"ג לא הי' תורם מעשרותיו קודם שיצא, ולכן הי' רוצה לעשר כדי שלא להכשיל בני ביתו באכילת טבל (ולא הי' חושש שמא יאכלו מעשרותיו, כמש"כ תוס', משום שהי' שם הרבה תבואה). ותוס' הק' ע"ז כמה קו', והוא ביאר דהי' זמן הביעור, והי' ר"ג צריך ליתן מעשרותיו, כדי לצאת הדין ביעור. ועכ"פ, לכאור' מבואר בין לפי רש"י ובין לפי תוס' דס"ל לר"ג דיש ברירה, דאל"כ, מה מהני מה שאמר עישור שאני עתיד למוד. וכן הבין הריטב"א (שם), ובזה תי' הא דהק' תוס' מהא דקיי"ל דצריך לסיים מקומו, או לצפוננו או לדרומו, דאולי זהו רק למה דקיי"ל דאין ברירה, אבל לפי ר"ג עכשיו דס"ל יש ברירה, גם אי"צ לסיים מקומו. אולם ע' במאירי (בסו"ד שם) דכ' לחדש דאע"ג דאמרי' בעלמא אין ברירה, "דוקא לאכילה, אבל לכונת קיום מצות ביעור ודאי יש ברירה" [וצ"ע מנין לו זה החילוק, ומחו הסברא בזה]. **ובשי' תוס' דביעור הוא, הק' בחי' ר' ראובן (ט')**, איזה ביעור הוא זה, הא אע"פ שבירר עכשיו מה יתן בשביל תרומות ומעשרות, הרי בעלמא ביעור היינו מה שהוא מוציא מביתו ליתן לכהנים, לויים, ועניים. וכ"ש דקשה לענין מעשר עני, מה עשה במה שזיכה לסתם עניים, הרי גם מעיקרא היו של עניים. וע"ש שכ' לפרש דכיון דניתן לכהן פרטי או לגבאי של עניים, א"כ שוב הוי ממון שיש לו תובעים, וממילא חשיב שאינו עוד ברשות הבעלים, ושפיר הו"ל ביעור.

בתוכו ממש, וכ' דלכאור' יש לבאר דס"ל כשי' הרא"ש שהבאנו לעיל, דמה דעומד בצד שדהו קונה בחצר שאינו משתמרת הוא מטעם יד, ולא מטעם דע"י שהוא עומד שם הוא משתמר, ולכן שפיר י"ל דצריך להיות עומד בתוך שדהו ממש.

(ז) **אבל חצר שאינה משתמרת, אי עומד בצד שדהו אין, אי לא, לא- ולא ביאר הגמ' מהו החסרון בחצר שאינה משתמרת. וכ' בחי' הר"ן (בתוך ד"ה מתני') דהחסרון באינה משתמרת הוא דאינה דומה לידו, דידו משתמרת הוא. אבל הרא"ש בגיטין (פ"ח, ס"ה) כ' "אבל הא דבעינן חצר המשתמרת לדעתה, לאו גזיה"כ הוא משום דבעינן דומיא דידה, דכשהיא ישנה אין ידה משתמרת לדעתה, אלא מילתא דתליא בסברא היא, דאין אדם רוצה שיהו חפציו מונחים אלא במקום המשתמר לדעתו."**

(ח) **כיון דקאי גבה, הויה ליי חצרו וזכתה לו- הק' בחי' הר"ן (וכן הובא בשטמ"ק בשמו), א"כ דכל שבעה"ב זכור ועומד בשדה, זכתה לו שדהו, א"כ עקרת תורת שכחה כל שבעה"ב עמד בה מתחלה, שהרי מתחלה לא היתה כאן שכחה, וזכתה לו שדהו. ותי' דכל שלא היתה כאן שכחה כלל, לא שכחת בעל הבית ולא שכחת פועלים, א"א שתזכה לו שדהו, ואפי' באומר תקנה לי שדי, דהא כבר הי' ממונו, ומ"מ התורה הפקירה כשישכחנו. אבל הכא, כיון ששכחוהו פועלים, כבר נכנס לכלל שכחה, דלעולם אינה שכחה עד שישכחוהו בעה"ב ופועלים, וכיון שנכנס לכלל שכחה, הרי הוא כאילו יצא מרשותו של בעה"ב, אבל עניים לא זכו בו עדיין, לפי שעדיין לא נגמרה שכחה זו עד שישכח בעה"ב, ולפיכך כשעומד בצד שדהו זכתה לו שדהו כזוכה מן ההפקר. וע' באבי עזרי (מתנ"ע ה', א'), שכ' לפרש דברי הר"ן (והרמב"ן שג"כ כ' כע"ז) דלאו מדין זכיי' אתינן עלה, אלא דחשיב שהוא בידו כששכחוהו הפועלים, וכיון שכן, הרי הוא ביטל שכחת הפועלים, כיון שהוא עכשיו ביד בעה"ב, ע"ש עוד בזה.**

ממון הוא, ולכן נקנה בין בחליפין בין באגב, וכ' דהכי אסקי' בנדריים, דטובת הנאה ממון. ומבואר מדבריו דס"ל דבאמת תלוי דין דסוגיין במח' אם טוה"נ ממון או לא, דמה דאמר' כאן דטוה"נ אינה נקנית בחליפין, זהו דוקא משום דאזלי' כמ"ד דטוה"נ אינה ממון.

(טו) אלא טוה"נ אינה ממון לקנות ממנו בחליפין-
 ע' בשיעורי ר' שמואל (קפג) שהביא מה שנח' האחרונים בביאור הא דטוה"נ אינה ממון (ונקט דסוגיין כמ"ד טוה"נ אינה ממון, ע' לעיל לענין זה), דהשאגת ארי' ס"ל שאינו חשוב מקנה בכלל, אבל המקור חיים (או"ח תל"א) הביא דברי השאג"א וחולק עליו (ונח' לענין אם הפקר מהני או לא). וכ' בשר"ש דלכאו' משמע שאינו יכול להקנותה, ולכאו' משמע כדברי השאג"א. אולם פי' ר' שמואל דאי"ז תלוי בזה כלל, דאף השאג"א חשיב דעכ"פ הוי מקנה כמו אפוטרופוס וגבאי, ואף המקו"ח מודה דאינו מקנה ממש, שהרי אין לו בעלות בהחפץ, רק שיכול לעכב הזכיי' למי שאינו רוצה, אבל אין שייך לסוגיין כלל.

(טז) דעת אחרת מקנה אותן שאני- פי' בתוס' ר' פרץ (הובא בשטמ"ק יב), די"ל דהיכא דדעת אחרת מקנה, אז מהני אף בחצר שאינה משתמרת, דרק במציאה ובהפקר לא מהני חצר שאינה משתמרת, כיון דכל הקודם בה זכה בה, ולכן אינה משתמרת לבעל החצר. אבל היכא דדעת אחרת מקנה, אז נמצא דהמתנה או המכר משתמרת להקונה או למקבל מתנה, דאף דאינה משתמרת משאר בני אדם, מה בכך, הרי מ"מ אינן יכולין לזכות בה. וע' בקצות (ר', ב') שהביא מש"כ הבית יוסף שם לדייק מדברי הרא"ש שצריך להיות עכ"פ חצר משתמרת להלוקח, וכ' דמדברי השטמ"ק כאן מבואר דלא כן, אלא דאי"צ להיות משתמרת כלל, כיון דדעת אחרת מקנה אותה.

(יז) דעת אחרת מקנה אותן שאני- ע' בקצות (ער"ה, א') שהביא מה שהק' המרדכי, דכיון דאמר' דטובת הנאה אינה ממון, א"כ איך שייך לומר דדעת אחרת מקנה אותן שאני,

(יא) ומקומו מושכר לו- ע' בש"ך (חו"מ שי"ג, א') שהביא מה שהק' הראב"ד על שי' הרמב"ם דס"ל דחצר השכור קונה למשכיר ולא לשוכר, ולכאו' מבואר בסוגיין דהי' השוכר קונה. ותי' הש"ך ב' תירוצים, א) דדעת אחרת מקנה אותו שאני, ב) דכיון שהונח הדבר שם לדעת השוכר, וכיון ששכר המקום, מסתמא לכך שכרו, שכל מה שיונח בה לדעתו יהא כאילו מונח ברשותו הקנוי לו.

(יב) ומקומו מושכר לו- ע' בקצות (קצ"ח, ב'), שהביא מש"כ הש"ך שם (ד') דלא מהני קנין חצר א"כ הקנה לו החצר ואח"כ המטלטלין, אבל שניהם כאחד לא. והק' הקצות מסוגיין, דלכאו' מבואר דהקנה לו החצר ביחד עם המעשרות. ואין לומר דמעיקרא הקנה החצר ושוב הקנה המעשרות, דהא הק' המרדכי דכיון דטוה"נ אינה ממון, מה שייך לומר דעת אחרת מקנה שאני, כדאי' לקמן (וע' בדברינו שם), ותי' המרדכי דכיון דהקנה להם החצר ג"כ, חשיב דעת אחרת מקנה. ואי נימא דמעיקרא מקנה להם החצר ושוב הטוה"נ, אז לא מהני כלל מה שהי' דעת אחרת, אע"כ דהקנס בב"א, וק' להש"ך. וע"ש שהביא מהשטמ"ק לקמן (כה:): דמשמע כהש"ך, אולם הניח הקו' מסוגיין בצ"ע.

(יג) ומקומו מושכר לו- הק' תוס', למה לא השאל להם, ותי' דשאלה ושכירות אינה נקנית בחליפין, ולכן הי' צריך דוקא ע"י קנין כסף. וע' בתוס' בערכין (ל. סוד"ה ולא ידענא) שהוסיף דכל קנין שחוזר לבעליה לא מהני בקנין חליפין [ואולי הביאור הוא ע"פ מש"כ השטמ"ק לקמן, דטוה"נ אינה ממון כלפי קנין חליפין, כיון דאינו ממון חשוב, ולכן לא מהני בה חליפין. וא"כ, י"ל דה"ה קנין זה, דאינו קנין לחלוטין, ג"כ י"ל דלא מהני בה חליפין, וצ"ע בזה].

(יד) אלא טובת הנאה אינה ממון לקנות ממנו בחליפין- כ' השטמ"ק בשם מורנו הרב, דאי"ז תלוי במח' אם טוה"נ ממון או אינו ממון, דאפי' אם ממון הוא, מ"מ אינו ממון חשוב שיהי' יכול להיות נקנה ע"י חליפין. ומה שאינו נקנית בחליפין ואגב, כ' דזהו משום דהני קניינים אלו אין חשובין, אלא גריעי. אולם ע' בריטב"א (ד"ה ולא היא) דפי' דכוונת הגמ' לומר דודאי טובת הנאה

הרי אין כאן דעת אחרת מקנה אותן, שהרי
אינם של ישראל. ותי' הקצות ע"פ מה
שהבאנו לעיל מהשטמ"ק, דמה דאי' כאן
דטוה"נ אינה ממון, אין הביאור דאינו ממון
ממש, אלא דאינו חשוב להיות נקנה ע"י
חליפין ואגב. אבל באמת י"ל דטוה"נ ממון,
ולכן שפיר יכול להיות נקנה ע"י חצר בדעת
אחרת מקנה [ולפ"ז צ"ל דסוגיין אתי דוקא אליבא דמ"ד טוה"נ
ממון, להיפוך מדברי הריטבא הנ"ל].